

Niko Kuret

Tone Cevc - šestdesetletnik

Krepak in poln delovnih načrtov je obhajal dne 31. maja 1992 svoj 60. rojstni dan dr. Tone Cevc, znanstveni svétnik Inštituta za slovensko narodopisje in vodja njegovega oddelka za raziskovanje materialne kulture. Z zadovoljstvom se lahko ozira na doslej prehojeno pot v svojem znanstvenem delu.

Kakor marsikateri naš znanstvenik tudi on po diplomu (etnologija in umetnostna zgodovina) leta 1957 in po doktoratu iz etnologije leta 1969 ni takoj našel zaposlitve v svoji stroki. Šele po 12 letih ga je mogel sprejeti Inštitut za svojega znanstvenega sodelavca. Napredoval je do znanstvenega svétnika (1984).

Že s témo svoje doktorske disertacije je pokazal smer svojega znanstvenega zanimanja - *Pastirske kočé v Julijskih in Kamniških Alpah in predslovanski substrat v njihovi arhitekturni dediščini*. Naša ljudska arhitektura in njene korenine v predzgodovinskem času označujejo za naprej njegovo raziskovalno delo. Kar je nekoč začel Anton Melik, nadaljuje Tone Cevc z mnogo širšimi pogledi. Temeljitemu poznavanju raziskav na alpskem območju je dodal še pogled v prazgodovino in postal tako eden izmed začetnikov paleoetnologije v slovenski materialni kulturi.

Rojnemu Kamničanu se je že spočetka ponujalo hvaležno raziskovalno polje - Velika planina. Že 1967 je objavil študijo *Nastanek in razvoj pastirskega stanu na Veliki planini nad Kamnikom* (Kamniški zbornik 11, 1967). Raziskava ga je tedaj povedla v prazgodovino (*Vorgeschichtliche Deutung der Sennhütte in den Kamniker Alpen*, v: *Alpes Orientales* 1969). Sledil ji je še pozneje, ko je pisal o življenju pastirjev v naravnih zavetiščih na planinah v Kamniških Alpah (Slovenski etnograf 30, 1977) in posebej o zijalkah pastirjev po planinah (Rodna gruda 32, 1985), o »hiškah« in skorjevkah, ki predstavljajo naše prvinsko stavbno izročilo (Rodna gruda 32, 1985), pa o drvarskih in oglarskih kočah in zavetiščih (Gozdarski študijski dnevi 1985).

Pri tem je polagoma odkrival razvojne oblike planšarskih koč (Traditiones 18, 1989), stavbe na nižjih in senožetnih planinah (Rodna gruda 32, 1985), bohinjske nadstropne stanove (Rodna gruda 32, 1985), ki jo je dopolnila v zadnjem času podrobna študija o bohinjskem nadstropnem stanu v luči strukturne analize (Traditiones 21, 1992) in ziljske »fače« (Traditiones 14, 1985). Povsem naravno ga je privedla raziskovalna pot do planšarskih naselij (Traditiones 7-9, 1978-80). Dognanja dol-

goletnega načrtnega, pa tudi naporenega terenskega dela je lahko strnil v odlični monografiji *Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem* (Ljubljana 1984). Zanj je prejel nagrado sklada Borisa Kidriča.

Svoje znanstvene raziskave je Cevc nato usmeril v slovensko kmečko hišo. Za primer si je vzel najprej kmečko hišo v Bohinju in raziskal njen stavbni razvoj (Bohinjski zbornik 1987). Zatem je že lahko razpravljal o genezi kmečke hiše na Slovenskem (Traditiones 19, 1990). Vmes je pokazal vzoren primer drobnega raziskovalnega dela ob rekonstrukciji kmečke hiše v Srednjem vrhu (najprej nemško v zborniku *Tradition und Entfaltung*, Trautenfels 1986, nato pa v Traditiones 16, 1987). Prvi vrh Cevčevega raziskovalnega dela pa je velika monografija *Kmečke hiše v Karavankah* (Celovec-Trst 1988), ki je zaslužen doživela drugo izdajo (Radovljica 1991) in izdajo v nemščini (*Das Bauernhaus in den Karawanken*, Radovljica 1991). Zanj je prejel Plečnikovo priznanje 1991.

Zadnji čas je usmeril Cevc svoje raziskave v Bohinj. Z izkušeno metodo in nadrobni raziskavami nam je ustvaril spet impozantno monografijo *Bohinj in njegove planine. Srečanja s planšarsko kulturo* (Radovljica 1992).

Ob poznavanju domače in tuje strokovne literature, s strogim metodološkim pristopom in z napornim terenskim delom je tako Tone Cevc sledil razvoju našega ljudskega stavbarstva od predzgodovinskih naravnih zavetišč zijalk, drvarskih skorjev, kraških hišk, do pastirskih in planšarskih koč naših Alp pa vse do kmečke hiše in naselij. Navesti sem mogel samo glavne postaje njegove raziskovalne poti. Njegova bibliografija je sestavljena iz obilice manjših prispevkov - kakor kamni in kamenčki pomagajo ustvarjati njegov obsežni raziskovalni opus, ki ga jubilent neutrudno dopolnjuje. Na svojem raziskovalnem območju je Tone Cevc zavzel vidno mesto, ki se uspešno kosa z dosežki naših sosedov.

Upravičeno se smemo nadeti Cevčevih nadaljnih raziskav in mu pri tem želimo obilo moči in novih uspehov!

Bibliografija Toneta Cevca

Knjige

- Velika planina. Življenje, delo in izročilo pastirjev. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1972, 98 strani + priloge.
- Arhitekturno izročilo pastirjev, drvarjev in oglarjev na Slovenskem. Kulturnozgodovinski in etnološki oris. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1984, 314 strani.
- Velika planina. Življenje, delo in izročilo pastirjev. Druga, dopolnjena izdaja. Ljubljana, Državna založba Slovenije, 1987, 111 strani + 97 prilog.
- Kmečke hiše v Karavankah. Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco. Celovec, Trst, Založba Drava in Založništvo tržaškega tiska. 1988, 252 strani, 342 ilustracij, Zusammenfassung, 237- 249. (Soavtor Ignac Primožič).
- Kmečke hiše v Selah. Vodnik po razstavi. = Die Bauernhäuser in Zell. Führer durch die Ausstellung. Sele, Zell 1988, 28 strani.
- Das Bauernhaus in den Karawanken. (Prevod: Alois Angerer). Radovljica, Didakta, 1991, 238 strani, 342 ilustracij. (Soavtor Ignac Primožič).
- Kmečke hiše v Karavankah. Stavbna dediščina hribovskih kmetij pod Kepo, Stolom, Košuto, Obirjem, Pristovškim Storžičem in Peco. (Druga izdaja), Radovljica, Didakta, 1991, 252 strani, 342 ilustracij. Zusammenfassung 237-249 (Soavtor Ignac Primožič).
- Bohinj in njegove planine. Srečanja s planšarsko kulturo. Radovljica, Didakta, 1992. 148 strani, ilustracije.
- Slovenski kozolec, (Avtor fotografij Jaka Čop). Žirovnica, Založba Agens (v tisku).